TEXTILNICTVÍ V MINULOSTI – OD OVCE KE KABÁTCI

Časová dotace: 2 hodiny

Předměty: téma je pojato mezioborově, uplatňuje vlastivědu, český jazyk, výtvarnou výchovu, hudební výchovu

Cíl: Žáci se naučí pracovní postup zpracování ovčí vlny, vyzkoušejí si prakticky jednu z tradičních technik jejího zpracování. Rozvíjejí svou schopnost práce s textem a ikonografickým materiálem (porozumění čtenému slovu, jeho vyjádření pomocí ikonografického materiálu, vytvoření vlastního textu), manuální zručnost, motoriku, trpělivost, estetické cítění.

1. Evokace (10 minut)

Žáci dostanou s dostatečným předstihem za úkol přinést z domu cokoli, co je vyrobeno z vlny (nejpravděpodobněji svetr, ponožky, šály, čepice, rukavice, plstěné klobouky, plstěné náušnice, možná vyšívané obrazy, tkané vlněné látky...). Na začátku představí krátce svůj předmět: komu patří, zda ví, kdo jej vyrobil, jakým způsobem (pletla babička, koupeno v obchodě...).

Osobní vyprávění žáků vyústí v několik otázek: odkud vzala babička vlnu na pletení svetru? Odkud vzal vlnu pravěký člověk? Co všechno musel na rozdíl od nás udělat, než z ostříhané vlny z ovce získal látku na oblečení?

> Evokace má žákům pomoci vybavit si starší vědomosti o tématu, vytvořit zájem o téma hodiny (žáci přinesli do hodiny něco osobního, mohou o předmětu vyprávět), ale také formulovat otázky (žáci zjišťují, že se s ovčí vlnou setkávají v běžném životě, nebo někteří naopak nesetkávají, mnoho neví, na řadu otázek nenacházejí odpověď).
> Evokace je založena na vybavování tzv. prekonceptů – starších představ o tématu, na něž každé učení navazuje a s nimiž pracuje. Důležitý je okamžik vlastního zkoumání, vybavování si, ale také vytvoření zájmu dovědět se něco nového. Je vhodné vytvořit prostor pro otázky a hypotézy, které přispívají ke zvědavosti žáků a jejich snaze „přijít věcem na kloub", porozumět jim.
> Je vhodné nepodceňovat evokaci a věnovat jí na úvod hodiny, nebo většího tematického celku, několik minut. Učitel sice „ztratí" několik začátečních minut, ale může získat silnou vnitřní motivaci žáků, která je předpokladem dobrého průběhu učení. Také se může dozvědět, co již žáci o tématu vědí, jaké jsou jejich dosavadní představy, jak jsou hluboké, nač je možno navazovat a co je nutno korigovat apod.

2. Práce ve dvojicích – příběh keltské rodiny (10 minut)

Učitel žákům rozdá sadu obrázků (viz pracovní list), žáci si je prohlédnou a rozmístí před sebe na lavici. Učitel čte nebo vypráví krátký příběh o keltské rodině (viz pracovní list). Úkolem žáků je pozorně poslouchat a rozpoznat, o kterém obrázku učitel právě hovoří. Učitel pomáhá žákům prostřednictvím tempa hlasu a dikce. Obrázky žáci v průběhu vyprávění řadí a vytvářejí posloupnost příběhu od ovce ke kabátci. Po přečtení příběhu proběhne společná kontrola pořadí obrázků.

> Osobní příběh umožňuje žákům prožitek (dívka je oslovuje, hovoří k nim). Žáci jsou během vyprávění aktivizováni dvojím způsobem – musí pozorně poslouchat, porozumět vyslechnutým informacím a správně k nim přiřadit příslušné obrazové zachycení děje. Zpracovávají tak informace na dvojí úrovni, jazykové a ikonografické, prokazují porozumění tím, že informace okamžitě aplikují vyhledáním správného obrázku.
> Učitel čte pomalu, intonací hlasu pomáhá žákům najít důležité informace.

3. Samostatná práce – zápis (10 minut)

Učitel ověří, zda žáci rozuměli všem pojmům a některé může napsat na tabuli (spřádání, vřeteno, tkalcovský stav, mřížkový stávek). Žáci si samostatně s pomocí seřazených obrázků a pojmů napsaných na tabuli zapíší do sešitu pracovní postup.

Žáci trénují schopnost samostatně na textové úrovni zpracovat vyslechnuté informace, formulovat vlastní věty, zapisovat je. Obrázky jim jsou dostatečnou oporou, učitel pouze monitoruje práci a v případě potřeby pomáhá.
Zápis nevzniká diktátem nebo opisem z tabule, ale aktivní prací žáků. Prioritou v této chvíli není gramatická správnost (ta může přijít na řadu později), ale schopnost žáků samostatně popsat pracovní postup, logicky jej seřadit, adekvátně použít nové termíny.

4. Plstění na mokro – tradiční technika zpracování vlny (45 minut)

Učitel dětem ukáže několik hotových výrobků: plstěné náušnice, náramek, náhrdelník, plstěnou dečku. Představí základní pomůcky: česaná vlna, tekuté mýdlo, horká voda, studená voda, podložka a předvede postup (viz jeho popis v tomto produktu). Žáci pracují samostatně, učitel monitoruje a pomáhá.

Žáci spolu s učitelem spívají lidové písně o ovcích, ovčácích apod. (Beskyde, Beskyde, Pásla ovečky, Ovčáci čtveráci, Pásli ovce valaši, Pase ovčák ovce apod.). Může žáky motivovat k přemýšlení o textech, pomáhat jim je pochopit, zdůvodnit velké množství lidových písní o tomto tématu. Zpěv lze nahradit pouštěním tiché reprodukované hudby.

5. Reflexe – volné psaní (10 minut)

Po dokončení rukodělné výroby a uklizení pracovních míst vyzve učitel žáky k minutě koncentrace. Žáci si mohou sednout do lavic, lehnout na koberec, posadit na zem do tureckého sedu apod. Zavřou oči a jejich úkolem je ztišit se a krátce si představit, jaký byl život malé keltské dívky či chlapce. Po krátkém zklidnění následuje volné psaní: žáci dostanou za úkol napsat volné psaní na téma „Proč bych chtěl/a (nechtěl/a) být keltskou dívkou / chlapcem“.
Úloha učitele je v této fáti významná. Odkazujeme na nutnost přípravy psychologicky bezpečného prostředí a na vhodné, přiměřené a citlivé zasahování učitele do průběhu reflexe.

Úlohou reflexe není shrnout důležité informace, které by si měli žáci zapamatovat. Je to poslední fáze hodiny, v níž dochází k individuálnímu uvědomění si „nového“, k přetvoření původního prekonceptu. Součástí reflexe může být i formulování vlastních dojmů, pocitů a osobního vztahu k tématu. Vhodnou metodou je např. volné psaní, které lze do výuky zařadit v podstatě okamžitě, jakmile se děti naučí psát.
Volné psaní patří k brainstormingovým metodám. K základním pravidlům, která by měl učitel vysvětlit žákům, nejlépe napsat na tabuli, patří:
1) stále piš
2) piš vše, co tě napadne
3) nevracej se k napsanému
4) pokračuj v psaní, i když tě nic nenapadá
5) nehleď na chyby (na pravopis bude čas později)

Volné psaní pomáhá nalézt a formulovat nečekané nápady a souvislosti, aniž by se žák musel omezovat stylistickými nebo pravopisnými pravidly. Cílem je zaznamenání volného toku myšlenek, nikoli vybroušené sepsání hotového názoru. Vhodné je použít metodu právě tam, kde chceme, aby žáci vyslovili k věci vlastní názor, aby zaujali nějaký postoj, vyjádřili své pocity, svůj vztah k probranému tématu.